

KOMPOST

Strakonický měsíčník o ochraně přírody

duben 2016

Environmentální akce, reporty, přírodovědná pozorování, ekoporadenské tipy, botanika, zoologie, úvahy, recenze, recepty, tipy na odbornou literaturu i beletrii, zdravý životní styl, náměty na tvořivé činnosti, poezie...

Ekoporadna při Šmidingerově knihovně
Pobočka Šmidingerovy knihovny Za Parkem
Základní organizace ČSOP Strakonice

Vážení čtenáři,

vítejte u dubnového Kompostu. Přesto, že je konec března velmi pěkným obdobím roku, může pro část obdivovatelů přírody představovat dny spojené s nepříjemnými asociacemi. Jak se dá pomoci obojživelníkům, kteří se vydávají na svou rozmnožovací pouť a proti své vůli se při přechodu silnic mění v nevzhledné a nepohyblivé placky - o tom píšeme i v tomto čísle. Další nepříjemností, se kterou se na konci března střetáváme nejen vizuálně, ale nese se éterem i na dlouhé vzdálenosti, je konec období vegetačního klidu. Toho využívá velký počet majitelů soukromých pozemků a chápe se svých věrných pomocníků - motorových pil. V tomto odvěkém boji za pokrok a vlastnické právo je často překračován zákon. A to buď z pouhé nevědomosti nebo z čiré pomstychtivosti za všechna příkoří stromy způsobovaná.

Z obsahu tohoto čísla:

Výlet se „zimním houbařením“	2
Naši obojživelníci – co je ohrožuje?..	2
Druhá část vyprávění o Švédsku.....	3
Žábám je to jedno.....	4
Den mezi vědci.....	5
Farmářské trhy - produkty s.....	6
Šelmy zblízka - Medvěd hnědý.....	7
Ekoznačky 4. - Fairtrade.....	8
Nové tarify pravděpodobně.....	8
Zajímavá jedle z výletu.....	9
Večer s dokumentem – 26. díl.....	9
Pozvánky - duben 2016.....	10
Dubnové zastavení.....	12
Bezlepkové vaření.....	13

Zatímco např. v Bhútánu si přidělávají další starosti a výsadbou více než 100 tisíc stromů před nedávnem oslavili narození potomka královské rodiny (více [zde](#)), v našich končinách bude problém škodlivých stromů zdá se jistě brzy úspěšně vyřešen...

V neděli 10. dubna se po vzoru bhútánské rebelie sejdem opět ve strakonických větrolamech (po úspěšné březnové úklidové akci) a pokusíme se na některá místa vysadit vhodné dřeviny. Věříme, že tato akce nebude zdaleka poslední a podaří se nám vyslat signál všem pokrokovým spoluobčanům, co si o škodlivosti stromů myslíme. Pokud je vám tato činnost blízká, přijďte nás podpořit. Pokud uvažujete o výsadbě na jiném místě, spojte se s námi. Podpoříme my vás.

Foto Jakub Čimera

Přejeme vám příjemný měsíc duben, váš Kompost. -jj-

Ohlédnutí

Výlet se „zimním houbařením“ v okolí zámku Kozel

V neděli 28. 3. 2016 jsme měli obzvlášť zajímavou náplň našeho přírodovědného výletu. Domluvili jsme si totiž „zimní houbaření“ s třemi místními znalci. S velkou radostí jsme se seznámili jak s nimi samotnými a s dcerkou jednoho z nich, tak s okolím zámku Kozel, kde jsme v aleji, v parku, v lese, ale i přímo na nádraží a na dalších místech mohli obdivovat vůně, tvary a barvy nejrůznějších druhů hub. Zajímala nás samozřejmě i místa, kde se nejčastěji vyskytují, ptali jsme se na podrobnosti, přivezli jsme si domů ukázky a udělali z nich v knihovně Za Parkem malou výstavku. Jsme našim průvodcům vděční za milou pohostinnost a rádi se s nimi ještě někdy v budoucnu setkáme. Mrzelo nás jen to, že místo některých stromů, které jsme měli míjet (a ukázat si na nich vzácné druhy hub), jsme našli jen holé palouky s minimální náhradní výsadbou. Překvapilo to i místní mykology, protože šlo většinou o stromy na takových místech a v tak dobrém stavu, že tam mohly ještě dlouhou dobu růst. Houby (i další organismy) trpí nedostatkem vláhy, příliš náhlými výkyvy počasí, vysušujícím větrem i znečištěním, což právě velké stromy dokážou znatelně vylepšovat. Pozitivní zprávu jsme se ale dověděli o kyselých deštích, a sice, že jejich rozsah a dopad není už tak ničivý jako dříve. Poznává se to podle návratu citlivých druhů (např. lišek) a naopak úbytkem těch, kterým kyselé prostředí vyhovuje. Mluvili jsme také o grafióze jilmů, což je houbová choroba a doplatilo na ni v minulém století hodně stromů. Nejen tím, že mnohé uschly, ale i z toho důvodu, že bylo rozhodnuto jilmy plošně kácet, aby se nákaza tolik nešířila. Shodli jsme se s mykology na tom, že řešení tohoto druhu nejsou dobrá, protože vitální organismy nákazám odolávají, a účelnější je se starat o dobrou kondici stromů, než aby se ostraňovala „příčina“. Stejný osud stihl tehdy například i švestky kvůli šarce.

Ucho Jidášovo - jedle a navíc léčivé, foto -vh-

lém století hodně stromů. Nejen tím, že mnohé uschly, ale i z toho důvodu, že bylo rozhodnuto jilmy plošně kácet, aby se nákaza tolik nešířila. Shodli jsme se s mykology na tom, že řešení tohoto druhu nejsou dobrá, protože vitální organismy nákazám odolávají, a účelnější je se starat o dobrou kondici stromů, než aby se ostraňovala „příčina“. Stejný osud stihl tehdy například i švestky kvůli šarce.

Pan Libor Hejl, který nás vedl, napsal z akce zápis plný odborných názvů a informací, který rozhodně doporučujeme k přečtení (viz [zde](#)). A další vyprávění o zážitcích z tohoto dne nám poslala Eva Legátová. **-ah-**

Pan Libor Hejl a jeho přátelé z Mykologického klubu Nezvěstice nám během procházky ukázali řadu zajímavých hub. Původně bylo v plánu dojít ze Štáhlav až do Kornatic, ale nakonec jsme udělali okruh kolem zámku Kozel. Cestou našel pan Hrdlička také slimáčnicka táhlého, v lese rostl dub cer. V zámeckém parku na Kozlu byla zajímavá jedle španělská (*Abies pinsapo*). O ní si můžete přečíst samostatný článek na str. 9.

V záhoně s růžemi ležely lastury velevruba. Z rostlin našel v parku Radim křivatec rolní (nekvetoucí), byla zde i suchá válečka lesní. Výlet se velmi vydařil. Ještě musím zmínit návštěvu Bezejmenné čajovny ve Štáhlavicích, kde měli dobrou bábovku a další pokrmy i nápoje.

Seznam hub: lesklokorka ploská, kržatka otrubičnatá - zimní, ohňovec obecný (na dubu), větrovka, sítkovec dubový, penízovka šiřková - smrková, dřevnatka parohatá, černorosol bukový a uřatý, ucho Jidášovo, sírovec žlutooranžový, třepenitka cihlová, pevník - kožovka, outkovka pestrá, rážovka rumělková, rezavec lesknavý (na olši), pevník chlupatý, troudnatec kopytovitý a pásovaný, klanolístka obecná, struhák, dřevomor, rosolovka, anýzovník vonný, bělochoroš hořký (na smrku), penízovka sametonohá, lesklokorka lesklá (pod dubem). **Eva Legátová**

Naši obojživelníci – co je ohrožuje?

Vzhledem k tomu, že se v našem časopise často vyskytují informace o transferu obojživelníků přes dopravní komunikace, dalo by se nabýt dojmu, že odpovědí na tuto otázku je především silniční doprava. Ono to ale není tak jednoduché, jak by se mohlo zdát. Pokud budeme o obojživelnících uvažovat jako o velmi zranitelné skupině živočichů, jejíž životní prostředí člověk ovlivňuje výrazně negativním způsobem, můžeme říci, že zvyšující se hustota silniční dopravy je pouze pověstným hřebíkem do jejich rakve. Ale hezky popořádku.

K únorovým Zeleným otazníkům byl pozván zoolog Mgr. David Fischer, působící v Hornickém muzeu v Příbrami. Obojživelníkům se věnuje od svého mládí a kromě výborných teoretických znalostí morfologie, ekologie a etologie této skupiny zvířat nás přesvědčil zejména o svých praktických zkušenostech s jejich výzkumem a ochranou v terénu. Co jsme však obdivovali asi nejvíce, byly zasvěcené konkrétní odpovědi na předem avizované otázky. Kde a jak obojživelníci žijí? Jakým způsobem se mění jejich početnost? Který okruh lidské činnosti je ovlivňuje nejvíce? Co s tím můžeme udělat? I když je většina stěžejních problémů na úrovni systémové a legislativní,

získali jsme poměrně přesnou představu o tom, kam by mohla být energie lidí zasazujících se o jejich ochranu směřována, aby byla co možná nejefektivněji využita.

Stěžejní pro životní cyklus (a to zejména pro tu nejdůležitější část – rozmnožování) všech obojživelníků, jsou vodní biotopy. Je tedy nasnadě, že problémem č. 1 je mizení, případně degradace těchto prvků v krajině. Navzdory tvrzení, že to nejhorší má už česká krajina za sebou, dochází opět k akceleraci negativních projevů centralizovaného zemědělského hospodaření se všemi projevy – scelování a odvodňování pozemků, zvýšená míra chemizace atd. Nejoblíbenější herbicid Roundup je v současné době používán téměř všude a v kvantech s těžko předvídatelnými účinky. Ve snaze o uniformitu nebo více dotačních peněz mizí drobné tůňe a podmáčené pozemky. Mozaikovitost krajiny s rozmanitou škálou biotopů o malých rozlohách je dnes už spíše vzácností. Pro některé druhy obojživelníků je dostačujícím, ba preferovaným místem ke zplození další generace laguna pískovny, větší louže nebo zatopená kolej lesní cesty. S rušením vojenských újezdů, neochotou k tvorbě nebo udržování rozptýlené zeleně a nakrátko střiženými zahradami jsou nedostatkovým zbožím i tato „obyčejná“ místa. Problém je to řešitelný, a to i na úrovni jednotlivce. Velká část z nás hospodaří na nějakém pozemku – ať už zemědělsky, lesnický nebo soukromě – zahradnický. Aneb každý kousek mělké vody se počítá...

V našem výčtu se dostáváme k odvětví, které mělo ještě před několika málo desítkami let na obojživelníky ve většině případů pozitivní vliv. Rybníkářství a potenciál stovek uměle vybudovaných vodních nádrží se proti nim obrátily především na základě jedné jediné změny - strmým zvýšením produkce tržní ryby za velmi krátké časové období. Od 40. let minulého století se jedná o více 300 % nárůst. Takto husté obsádky ryb decimují populace všech ostatních vodních živočichů. I když je legislativně definována mimoprodukční funkce rybníků, přerybnění je běžnou praxí dokonce i v chráněných územích. Ke stavbě čistě produkčních nádrží jsou zneužívány peníze z dotačních programů na revitalizaci vodních ekosystémů. Vážným problémem jsou také jarní výlovy rybníků, které mohou mít fatální následky na žabí snůšky. Podobně může skončit i necitlivé odbahňování. Vážnou hrozbou je rozšiřování nepůvodních druhů ryb (zejména sumečka amerického) téměř do všech typů vodních biotopů na našem území. Poslední kapkou je pak podivná záliba myslivců v odchovech živých terčů (kachen), které na rybnících dokonávají dílo zkázy. Jak vypadá takový k obojživelníkům přátelský rybník? Pokud obsahuje rybí obsádku, část jeho rozlohy by měla zůstat rybám nepřístupná, pod ochranou litorálního porostu, který umožní bezpečné rozmnožení i tvorům, kteří by jinak neměli šanci.

Ropucha zelená, foto Darina Vernerová

Pokud už obojživelníci přežijí všechny výše popsané nástrahy, nemají ještě zdaleka vyhráno. Jejich migrační cesty jsou velmi často přetínány silnicemi s houstnoucím provozem. Zde můžeme pomoci budováním trvalých nebo dočasných zábran k převedení živočichů bezpečným způsobem k rozmnožovacímu místu (o problematice transferu se dočtete takřka ve všech jarních číslech našeho časopisu). Zatím potenciálně rizikovými se jeví nákazy chytridiomykózou – situace by měla být pečlivě sledována a v případě konkrétního nebezpečí budou muset být přehodnoceny dosavadní přímé způsoby ochrany a výzkumu obojživelníků.

I když hodnocení rizikových faktorů vyznívá velmi negativně, obojživelníkům hraje do karet jejich biologie – zejména dlouhověkost a velký rozmnožovací potenciál. Mnoho toho zatím nevíme o jejich pobytu a pohybu v krajině. Pokud by se nám podařilo zlepšit některé naše způsoby hospodaření v krajině (zejména na systémové úrovni), obojživelníci by byla jednou ze skupin živočichů, která by na tuto změnu reagovala poměrně pružně. Mohou tedy být jakýmsi lakmusovým papírkem našich úspěchů a neúspěchů na tomto poli. -jj-

Druhá část vyprávění o Švédsku

V úterý 23. 2. 2016 jsme se v sále strakonického gymnázia znovu přivítali s manželi Šantrůčkovými, abychom dokončili vyprávění o Švédsku. Sešlo se nás 44 dospělých a jedna školačka, která si po celou dobu přednášky kreslila podle promítaných fotografií a určitě si díky tomu všechno výborně zapamatovala.

Při krátké rekapitulaci toho, co jsme si řekli posledně (16. 12. 2015 – viz [zde](#)), jsme se mohli znovu podívat na některé atraktivní obrázky, například z vyhlášeného ledového hotelu (viz [zde](#)) vznikajícího opakovaně ve vesnici Jukkasjärvi (17 km od Kiruny). I když přes léto roztaje, vyplatí se postavit jej pokaždé znovu a vyzdobit vždy trochu jinak, vybavit kvalitními spacáky a pozvat bohaté turisty z celého světa. Vysloveně fotogenické jsou i zelené střechy domů v národním parku Abisko (pokryté mechy, lišejníky a rozchodníkem), břehy jezera Torneträsk nebo lesklé červené plody dříněčku švédského (*Cornus suecia*).

Tentokrát jsme díky zajímavému vyprávění a promítání

navštívili Lofoty – ostrovy s vikingským muzeem a mnoha dalšími pamětihodnostmi. Z nich jsme se vrátili zpět na pevninu do národního parku Hamra (viz [zde](#)), založeného spolu s osmi dalšími NP před více než sto lety. Už tehdy bylo hlavní myšlenkou zachovat původní divočinu a studovat přirozenou obnovu lesa. Jedná se o močálovité území s jehličnatými stromy, kudy se dá procházet po chodnících z otesaných kmenů. Vyskytuje se zde například vstavačovitá rostlina s legračním názvem švihlík krutiklas nebo hořcovitá vachta trojlístá, které rostou vzácně i u nás.

Seznámili jsme se s životním příběhem malíře Anderse Zorna (1860 – 1920) a jeho manželky Emmy. Při pohledu na slavné portréty jsme stěží rozeznávali, jde-li o obrazy, nebo fotografie. A ještě další, úplně jiná výtvarná díla jsme si promítli – nástěnné skalní rytiny v Glöse. Vznikly přibližně před pěti tisíci lety a znázorňují divoká zvířata.

Vysvětlili jsme si, proč má tolik domů ve Švédsku typickou červenou barvu: tzv. falunská červeň vzniká jako odpadní látka v měděných dolech ve Falunu, pochází z dávné minulosti (ze 16. století) a používá se k impregnaci dřeva. Vyrábí se ručně a vyváží se i do ciziny.

Švédské domy se v zimě vytápějí asi tak na 18 stupňů Celsia a pomocí neustále běžících větráků se zbavují vlhkosti. Bydlení je v této zemi drahé a stejně tak jakékoliv služby (navíc sehnat zaměstnání není jednoduché), na druhou stranu běžné životní potřeby se dají pořídit lacino a vzhledem k dobrým příjmům i sociálnímu zajištění je životní úroveň vysoká. Hodně obyvatel žije skromně a v takovém případě se dá docela přijatelně vyjít i z jednoho platu. Příjemnou skutečností je pro cizince i to, že se zde nekrade a že se dá bez problémů kdekoliv domluvit anglicky. Pokud ale někdo hledá práci, musí se naučit švédštině.

V závěru přednášky jsme se ptali na povahu švédského obyvatelstva a byla nám potvrzena známá pověst o tom, že je sice korektní a vstřícná, ale velmi rezervovaná. V zaměstnání není zvykem dokonce ani vzájemné zdravení, což působí pro neznalého zpočátku dojmem, že se na příchozího všichni rozzlobili. Při společném obědě a dvou přestávkách určených k pití kávy a čaje se zaměstnanci pravidelně scházejí, většinu tohoto času ale tráví mlčky, ponoření do vlastních myšlenek.

Co nám bylo obzvlášť sympatické, to bylo ujištění o dobrém vztahu Švédů k přírodě. I když o vzrostlé dřeviny nebo nezapřážené zelené plochy zde není žádná nouze, všichni si jich váží a chrání je jak v obcích, tak mimo ně. Velké stromy rostou běžně i blízko u domů, aniž by někoho napadlo je kvůli tomu kácet nebo nešetrně ořezávat. V tom bychom si rozhodně měli tady u nás vzít příklad... **-ah-**

Střechy porostlé drobnou zelení, foto J. Šantrůček

Překopávky

Žábám je to jedno...

Sobotní odpoledne se dá trávit různým způsobem. Sportem, výletem do přírody (nebo toho, co z ní ještě zbývá), setkáním se známými... Pokud máte dostatek fantazie a ještě o trochu víc kuráže, dají se všechny tyto činnosti spojit v jednu. Ale pozor, způsob, který vám popíšeme, je jen pro odvážné. Hrozí vám při něm nejen konce nohavic od bahna, ale také nálepka podivínů, na kterou však můžete být po právu hrdí.

Stavění migračních bariér 5. 3. 2016, foto -ah-

Již několikátým rokem se hrstka dobrovolníků schází u hlavní silnice Strakonice - Volyně v místech, kde by málokoho napadlo zpomalit, zastavit či dokonce vylézt z auta. Pověďte to však hordě obojživelníků poháněných pudem nejsilnějším a mířících každoročně k bezejmennému rybníčku ležícímu jen o kousek dál na druhé straně vozovky. Hustota provozu na této závodní dráze nazývané dopravní komunikací - přibližně jedno auto za každých 10 vteřin, průměrná rychlost – 110 km/h, doba přechodu ropuchy na druhou stranu vozovky – i několik minut. Šance na bezpečný přechod – téměř nulová.

Nedílnou a velmi potřebnou

součástí transferu obojživelníků – tedy jejich usměrnění do bezpečí – je právě výstavba migračních bariér. A i proto, že tato část série zásahů je zatím bez hmatatelné odměny v podobě přenesených živočichů, patří veliký dík a obdiv všem, kdo byli ochotni se zapojit a do těchto nehostinných končin dorazit. Za tři hodiny vyrostly přičiněním 17 lidí zástěny v délce přes 400 m. Vážíme si také materiální podpory, která nám umožnila tuto činnost provést bez komplikací. Fotodokumentaci z akce naleznete např. [zde](#).

Až příště pojedete po soumraku po téhle silnici a uvidíte podél ní potloukající se postavy s čelovkami, vězte, že jsou to ti, kteří se místo večerního seriálu vydali „nadýchat čerstvého vzduchu“, projít se ve škarpe plné odpadků a při té příležitosti nasbírají pár set obojživelníků, přenesou je přes silnici, zachrání jim život a umožní jim zplození další generace. A také vězte, že pokud se vám to přes naši snahu odradit vás stále ještě jeví jako rozumný nápad, můžete se k nám přidat. Budete určitě vítáni. Tah obojživelníků se již rozběhl a bude ještě nějaký čas probíhat. Ozvěte se na posta@csop-strakonice.net nebo 721 658 244 a staňte se součástí „žabích hlídek“. -jj-

Den mezi vědci

V úterý 3. 11. 2015 jsme si vzali s mým mužem volno a strávili jsme celý den posloucháním přednášek v Českých Budějovicích – na semináři „**Invazní druhy živočichů**“ v budově KÚ. Pořadatelem byl Český nadační fond pro vydru (Třeboň) a Krasec (České Budějovice). Není to úplně obvyklý způsob odpočinku po práci, ale mít víc času, jezdili bychom s radostí i na spoustu jiných podobných akcí. Nabídka je pestrá a vždycky je dobře něco se dovědět z první ruky, od odborníků se zkušenostmi z praxe. Jsou to navíc příjemná setkání se zajímavými lidmi na pódiu i v hledišti.

V našem rozhodnutí se semináře zúčastnit hrálo samozřejmě roli i to, že se probírala obzvlášť důležitá témata. **Ing. Jan Nový** z Nadačního fondu pro vydru to ve svém úvodním slovu vyjádřil výstižně tím, že připomněl šíření bolševníku velkolepého, vysazeného u nás poprvé v roce 1862 v lázních Kynžvart – tehdy to byla vzácnost, a dnes velmi nebezpečný a úporný plevel. Následovalo pojednání **doc. RNDr. Oldřicha Nedvěda, CSc.** (z JČU) o **sluněčku východním**, které nás na jedné straně dokáže velmi účinně zbavovat mšic (včetně odolné vlnatky) nebo mery hrušňové, na druhé straně škodí domácím druhům. Sluněčko sedmítečné je na tom relativně dobře, ale desetitečné a hlavně dvojtečné jsou ohrožena mnohem více. Další potíže je s lisováním vinné révy, kam se sluněčka ráda připlétou, nebo s jejich snahou přezimovat v lidských obydlích (v takovém případě se doporučuje větrat až po setmění).

S nezvykle zbarvenými sluněčky se většina z nás už setkala, zatímco podivný slizký vodní živočich, o kterém hovořil **doc. RNDr. Josef Rajchard, PhD.** (z JČU), zatím moc známý není. Jmenuje se **bochnatka americká** (viz např. [zde](#)) a tvoří kolonie přichycené na kořenech stromů nebo třeba na zakotvených lodích. Zatím ničemu nijak zvlášť neškodí a další vývoj situace se teprve ukáže.

Prof. Ing. Pavel Kozák, PhD. z vodňanského Výzkumného ústavu rybářského a hydrobiologického představil ohroženého raka říčního, kamenáče a bahenního a pak hlavně **zavlečené druhy raků**, které jsou velmi nebezpečnými přenašeči račího moru. Kromě toho ohrožují biodiverzitu v našich vodách i jako konkurenti a predátoři. Jde hlavně o raka pruhovaného, raka signálního a raka červeného. Je velmi těžké proti tomu něco dělat, protože zoospory račího moru (proti němuž se naše domácí druhy nedovedou bránit) se šíří z místa na místo např. i v trávicím traktu převážených ryb, při nezodpovědném vypouštění akvariálních raků (hlavně mramorovaných) do přírody atd. Stav je tak vážný, že někdy je dokonce lépe při nějaké havárii nechat raky domácího druhu uhynout, než riskovat záchranný transfer (to samozřejmě platí jen v případě, že by hrozil styk s invazními druhy a zavlečení infekce, která by pak mohla zahubit ještě mnohem více dalších jedinců). Není-li nutný přesun z lokality na lokalitu, je ochrana raků např. při vypouštění vodní nádrže celkem jednoduchá, protože stačí pochytní, umístění do haltýře někde na přítoku a následné vypuštění, když nebezpečí pomine.

Nebýt vážných škod na naší přírodě, museli bychom vlastnosti invazních druhů upřímně obdivovat – třeba právě u raků. Kdo si je nasadí třeba do zahradního jezírka a myslí, že jsou tam izolovaní od okolního prostředí, podceňuje jejich schopnost žít nějakou dobu i na souši, přesunout se na jiné místo a vyžrat tam živočichy i rostliny. Když následkem toho poklesne ve vodě množství kyslíku, rak vyleze na břeh a nejhorsí časy přežije, pak se vrátí, zanoruje se a rozmnoží... Někdy stačí jen samotná samice – tito raci totiž mohou mít i schopnost partenogeneze nebo gynogeneze a naklonovat se. Připočteme-li lepší odolnost vůči znečištění, mají to oproti domácím druhům snazší a není divu, že je úspěšně vytlačují. Podobně zdatně si vedou i **některé druhy ryb**, jak jsme se dověděli po přestávce od **doc. Ing. Lukáše Kalou-**

Přenašeč račího moru - rak pruhovaný, foto -vh-

se, Ph.D. (Česká zemědělská univerzita, Praha). Typickým příkladem je střevlička východní, dovezená v roce 1982 v rámci akvakultury s jinými druhy ryb. Je přizpůsobivá, rychle dospívá a intenzivně se množí, jikry jsou hlídány samcem, snáší znečištění... Šíření ryb nedopatřením při transportu je ještě podpořeno tím, že někde stačí jen několik kilometrů k tomu, aby se přešlo z jednoho povodí do druhého – což si ale málokdo při hospodářské činnosti uvědomuje...

Všechny příspěvky byly podány velmi přehledným a srozumitelným způsobem, a tak jsme ani nevnímali plynoucí čas a byli jsme zvědaví na nové a nové informace. Vrchovatě nám jich naložil a zároveň s humorem odlehčil i poslední přednášející, **RNDr. Oldřich Pultar** (středisko BIOLA, Chelčice). Jeho příspěvek měl dramatický název: „**Octomilka japonská (invazní škůdce, pohroma přírody i hospodářství)**“. S octomilkami jsme se všichni setkali už mockrát a těžko bychom mezi nimi na první pohled poznali tu, která se za přispění člověka dokázala rozšířit během krátké doby na obrovské vzdálenosti a způsobit velké škody hlavně na ovoci. Na rozdíl od ostatních druhů má schopnost narušit pomocí mohutného a ostrého kladélka slupku na borůvkách, jahodách, malinách, třešních, meruňkách, broskvích nebo třeba nektarinkách a ještě i v pozdním podzimu na vinné révě. Larvy vylíhlé z nakladených vajíček vyzerou plod, nakazí jej a znehodnotí. Tento druh se množí tak úspěšně, že v Kalifornii způsobil v roce 2012 škody za 511 milionů dolarů, ačkoliv se tam poprvé objevil v roce 2009. Dosavadní obrana není příliš účinná, navíc je často i nebezpečná, ale rýsují se našťastí i lepší způsoby. Dá se využít toho, že samice kopulují jen jednorázově, a tak se populace může omezit díky vypuštěným uměle sterilizovaným samcům. Pokud by se tato metoda kombinovala ještě s vypuštěním parazitoidů a postřikem mykoinsekticidy, bylo by snad možné se proti octomilce japonské bránit.

Pan Pultar se zabývá i mnoha jinými tématy – dobře to ilustruje internet, když si zadáte jeho jméno do vyhledávače obrázků na Googlu. Vykoukne na vás fotografie vousatého vědce se soustředěným výrazem a s rozesmátým kolegou za zády (viz [zde](#)), zatímco na všech ostatních obrázcích se vyjímají nejrůznější živočichové od pavouka přes piraňu k rozličným larvám a jiné „havěti“. Po skončení programu jsme si ještě povídali na chodbě o Amazonii, A. V. Fričovi, Jiřím Moravcovi, Janu Žďárkovi, larvách zlatohlávka v kompostu a vůbec o samých podivuhodných záležitostech, ale museli jsme se krotit, protože pana Pultara čekaly korektury jeho připravované knížky a nás cesta na vlak. Jak říkám, byl to krásný den a jsme všem organizátorům i přednášejícím za něj moc vděční... **-ah-**

Farmářské trhy – produkty s příběhem

Již šestou sezónou budou pokračovat ve Strakonících farmářské trhy. 8. dubna odstartuje přehlídka farmářských potravin a rukodělných výrobků na prvním nádvoří strakonického hradu. Trhy budou pro tuto sezónu rozděleny na jarní a podzimní část s přestávkou v měsících červenci a srpnu, čímž reagují na snížený zájem návštěvníků v letním období.

Jarní Farmářské trhy Strakonice

každý druhý pátek - 13:00 - 17:00

8. 4. | 22. 4. | 6. 5.
20. 5. | 3. 6. | 17. 6.

1. nádvoří strakonického hradu

Porádá Ekoporaďna při Šmidingerově knihovně

Kontakt: Ing. Jan Juráš, 721 658 244, jan.juras@knih-st.cz, farmarsketryh.strakonice.eu

Farmářské trhy 2015, foto -jj-

k farmářským trhům vážou, nebo jste se spálili jinde, můžete se více o standardech dodržovaných ve Strakonících dočíst na oficiálních stránkách trhů: farmarsketryh.strakonice.eu (v sekci „pro návštěvníky“ budou před každým trhem aktualizovány i seznamy přihlášených prodejců). Aktuality sledujte také na [facebooku](https://www.facebook.com/farmarsketryh.strakonice), kde si nás můžete přidat do oblíbených. **-jj-**

Všeobecné principy a důvody k nákupu na farmářských trzích jsou logické a známé – podpora místních producentů, omezení dovozu potravin z velkých dálek, to jsou ty zcela zřejmé. Váš nákup na farmářském trhu však ovlivňuje i trh samotný, resp. šíří nabídky, která zde bude, a tedy možnost podpory např. šetrněji hospodařícího zemědělce nebo sociálního podniku, který zde prodává výrobky handicapovaných. Prodejci navštěvují trhy proto, že se nejen chtějí uživit, ale také pokračovat ve své činnosti, která je ve většině ohledů lepší a kvalitnější než činnost mnohdy nadnárodních subjektů dodávajících své zboží do našich supermarketů.

Možnost nákupu produktů „s příběhem“, u kterého vím, kým, kde a za jakých okolností bylo vypěstováno nebo vyrobeno, považuji za podstatnou výhodu. Zvláště v dnešní době, kdy je finanční zisk natolik izolován od všech ostatních okolností. Láká vás představa brambor, které byly vypěstovány na 5 km vzdáleném poli rukama člověka, který vám je bude prodávat? Zeleniny, ke které vám její pěstitel poví všechno, co budete chtít vědět? Vajec od slepic, které neprožily svůj život na ploše velikosti formátu A4? Nebo hrnku od člověka, který ho sám točil? A že jsou ty brambory o 3 koruny dražší než v marketu za městem? Pochopitelně! Víím totiž proč a osobně těch pár korun navíc rád zaplatím, protože tím nezchudnu. Naopak podpořím něco, co považuji za smysluplné. Pokud to vidíte stejně, přijďte udělat tržbu svým oblíbeným prodejcům každý druhý pátek mezi 13. a 17. hodinou (jarní termíny viz obrázek).

A pokud by vám ještě stále hlodaly v hlavě některé předsudky, které se k farmářským trhům vážou, nebo jste se spálili jinde, můžete se více o standardech dodržovaných ve Strakonících dočíst na oficiálních stránkách trhů: farmarsketryh.strakonice.eu (v sekci „pro návštěvníky“ budou před každým trhem aktualizovány i seznamy přihlášených prodejců). Aktuality sledujte také na [facebooku](https://www.facebook.com/farmarsketryh.strakonice), kde si nás můžete přidat do oblíbených. **-jj-**

Šelmy zblízka - Medvěd hnědý (*Ursus arctos*)

Medvěd hnědý je legislativně v ČR zařazen mezi zvláště chráněné, kriticky ohrožené druhy. Vyskytuje se v několika různých částech Evropy, Asie a Severní Ameriky. V Evropě je velikost domovských okrsků medvěda hnědého odhadována na stovky až tisíce kilometrů čtverečních. Medvědi nejsou přísně teritoriální zvířata, jejich domovské okrsky se často značně překrývají. Pověstné „medvědí stromy“ netvoří oproti dřívějším domněnkám hranice teritorií medvědů. Hlavní část předávané informace na stromech je čichová.

Na Slovensku obývá přirozené jehličnaté a smíšené lesy kopcovitých oblastí s těžko přístupnými úkryty a nepřehledným terénem. Rozmanitost živočišných a rostlinných druhů v lesích s vysokým podílem odumřelého dřeva a vrstevnatou porostní strukturou je značná. Právě tady medvědi nacházejí vhodné úkryty a dostatek potravy, když rozhrabávají ztrouchnivělé pařezy a na světlinách se živí lesními plody.

Díky tomu se od 70. let 20. století začali vracet i do Beskyd. Podmínkou jejich existence jsou velké, souvislé, nesporně přístupné a bujné lesy, bohaté na lesní plodiny. Přístřeší a útulek jim poskytují vývraty, vykotlané stromy, skalní rozsedy a sluje, nepřístupné houštiny.

Poslední medvěd byl v Čechách uloven 14. listopadu 1856 v železnižském revíru na krumlovském panství Janem Jungwirtem. Později se ještě našly ojedinělé stopy např. v Beskydech na Rožnovsku 26. srpna 1875.

Vzhled

Medvěd hnědý je největší evropská šelma, samci dosahují průměrné hmotnosti 170 – 190 kg, samice 140 – 160 kg. Jeho zbarvení je velmi proměnlivé. V téže oblasti žijí jedinci černohnědí až žemlově hnědí. Hustý kožich má barvu od černohnědé nebo žlutohnědé k tmavě červené a od černé šedi a stříbrné šedi k hnědé žluti. Medvěd má velkou kulatou hlavu, bývá přes dva metry dlouhý, v kohoutku jeden a čtvrt metru vysoký. Jeho ocásek měří pouhých osm centimetrů. Silné končetiny jsou porostlé dlouhou srstí a zakončené velkými, až 15 cm dlouhými drápy. Přítomnost medvěda hnědého můžeme zaznamenat i podle jeho charakteristických stop – přední je širší, zadní připomíná otisk lidské nohy, jenom má na rozdíl od ní viditelné silné drápy. Pohyby medvěda se zdají být neohrabanější, než ve skutečnosti jsou. Má sice povahu loudavou, je pohodlný až lenivý, dovede ale rychle běžet. Do vrchu překvapivě běhá rychleji než shora dolů, zadní nohy má delší než přední, a je-li stráž příkrá, ustavičně se nachází v nebezpečí, že udělá kotrmelec.

V měsíci únoru se mu loupají chodidla, to pak na několik dní zchromne a stává se takřka bezmocným, proto v tuto dobu neopouští ani brloh. Dobře se mu daří šplhání na kmeny. Medvědice učí už malá mláďata vylézat na stromy a ukrývat se ve větvích před nepřítelem. V nebezpečí se zachraňují v korunách dřevin i dospělí. Ze stromů sestupují zadkem dolů, tedy pozpátku. Velká tělesná síla a mohutné pazoury jim lezení usnadňují. Také po skalních stěnách se dovedou pohybovat. Z čidel je nejlepší čich. I sluch je dobrý, i když uši jsou malé. Zrak má však chabý. Paměť má medvěd slabou.

Potrava

Medvěd není výhradně masožravou šelmou, je to všežravec, v evropských podmínkách je 60 – 80 % jeho potravy rostlinného původu. Větší část živočišné složky pak tvoří různí plži, larvy brouků, kukly mravenců a jiný hmyz. Složení medvědí potravy se značně mění během roku, medvěd pružně reaguje na dostupnost různých potravních zdrojů. Na jaře se medvědi rádi popásají na čerstvé trávě a pupenech rostlin, v létě sbírají lesní ovoce, houby, mravenčí kukly. Mraveniště s oblibou rozhrabávají a plení. Na podzim se živí především malinami, ostružinami, šípky, jeřabinami, borovicovými semínky, bukvicemi a dalšími plody rostlin. Podnikají výpravy i na několik hodin cesty, zejména na hrušky, ale ještě před svítáním se vracejí zpět. Zvláště v oblibě mají med, který vybírají jak divokým včelám, tak ze včelích úlů. Ani útoky včel je neodstraší. Potulují se i kolem řek a potoků, mají totiž v oblibě ryby.

Brzy zjara medvědi konzumují zdechliny zvířat, uhynulých v zimě. Zastávají tak v lese sanitární funkci, protože zabraňují šíření různých nákaz. Spořádají najednou 8 – 12 kg masa.

Medvěd vychází na pochůzky do blízkého okolí svého doupěte ve dne i v noci. Ovšem jen výjimečně bývá nebezpečným masožravcem. Svou kořist usmrcuje jedním nebo několika údery do hlavy nebo přes hřbet. Schopnost maximálně využívat aktuálně dostupnou potravu je důležitá hlavně na podzim, kdy medvědi potřebují nabrat tukové zásoby na zimu.

Zimní spánek

Medvěd hnědý prožívá lehký zimní spánek, který je ozna-

Medvěd hnědý, foto archiv Hnutí Duha Olomouc

čován jako nepravý. Jeho tělesné funkce jsou při něm značným způsobem omezeny - nevylučuje trus ani moč, nýbrž dochází k jakési recyklaci produktů jeho metabolismu. Ani teplota těla se nemění, výrazně však klesá tep a frekvence dýchání. Medvědi tak šetří energii v době nedostatku potravy. Spánek většinou trvá od listopadu do poloviny března. K přečkání zimy si vyhledává chráněné místo, často skalní dutinu. Někdy si sám vyhrabe jámu. Přespává v úkrytu ve skalách pod vývratem a mezi větvemi křovin v pohodlném hnízdě dobře vystlaném listím a mechem. Neprospívá však zimu v naprosté strnulosti jako křeček nebo sysel, ale často se probouzí. Je-li zima tuhá, nežere nic a jen z dlouhé chvíle si saje tlapy. Olizuje si je i v létě, když vleže lenoší a má dlouhou chvíli. Vypudí-li ho hlad, spásá zimní osení a vyhledává kořínky, poupata, lesní plody. Ještě důkladnější brloh pod vývraty nebo v jeskyních si buduje medvědice. Ta totiž v lednu přivádí na svět mláďata.

Mláďata

Doba páření je v květnu až v červnu, samec bývá vzrušen, běhá za medvědicí a dává jí způsobem nemotorným a směšným najevo svůj zájem. Rve se s každým sokem a v té době je nebezpečný i člověku. Samici projevuje sympatie ne právě něžnými údery tlapy.

Doba vrhu je v lednu až v únoru. Samice medvědů bývá březí 6 až 8 měsíců, ovšem samotný vývoj zárodka trvá pouze 8 až 10 týdnů. Zvláštností zárodečného vývoje medvědů je tzv. utajená březost, kdy se vývoj zárodka po oplodnění zastaví a pokračuje až na podzim, proto porody i navzdory rozdílnému datu početí probíhají ve stejném období, v době zimního spánku. Medvíďata se rodí velmi malá, nevyvinutá, hluchá, slepá, slabě osrstěná, obvykle dvě až tři.

Samice mláďata prvních osm týdnů výhradně kojí, později jim přidává drobnou zvěř potrhanou na kousky. Po třech měsících ji mladí provázejí na lov. Při poplachu mláďata vylézají na strom, jinak jsou velmi hravá, zvědavá a plná chuti do života. Dobrá matka učí své potomky všem pravidlům, jak by se měl správný medvěd chovat a co všechno se dá nebo nedá jíst. Matku medvíďata provázejí až do nového vrhu, ale i potom se kolem ní potloukají a hledají u ní ochranu. Pak se spřátelí i s mladšími sourozenci. Po dvou a půl letech by již mláďata měla být soběstačná.

Závěr

Velké šelmy jako vrcholoví predátoři patří mezi takzvané klíčové druhy, jejichž přítomnost ovlivňuje výskyt mnoha dalších druhů. Přítomnost predátora má zásadní vliv na chování zvěře. Zvěř se nezdržuje ve velkých stádech, je v krajině více rozptýlená a místo svého pobytu častěji střídá. Lesy bez velkých šelem postrádají přirozenou rovnováhu.

Bohuslava Schneiderová

Ekoznačky 4. - Fairtrade

I když se ekoznačka "Fairtrade" jeví jako čistě potravinová, její záběr je širší. Může se stejně jako banánů týkat i např. oblečení. Důležitou vlastností certifikátu je jeho přesah do oblasti sociální vymezením podmínek vzniku a obchodování s produkty do tohoto systému zařazenými. Jak už název napovídá, týká se spravedlivého obchodování. Jsou do něj zapojeni téměř výhradně producenti Latinské Ameriky, Asie a Afriky - tedy destinací, kde jsou kontrolní mechanismy vzniku a prodeje zboží nejslabší a velmi často do místních ekonomik vstupují agresivní nadnárodní korporace, vykořisťují místní farmáře a drancují přírodní bohatství území. Certifikační systém Fairtrade je protiváhou tohoto stavu. Měl by zajišťovat, že daný produkt byl získán trvale udržitelnými způsoby hospodaření a že výrobci samotnému umožní trvale udržitelný způsob žití. Tedy garanci výkupních cen, důstojných pracovních podmínek, zákazu práce dětí atd.

Že fair trade není malým projektem, svědčí přibližně 2,5 miliónu zapojených producentů. Transparentnost ekoznačky zajišťují dvě organizace. Fairtrade International stanovuje "pravidla hry", společnost FLO-cert pak dohlíží na jejich dodržování - je kontrolním orgánem. Jelikož je nabídka fairtradových produktů i v ČR poměrně široká, můžete ji projít sami např. [zde](#). Zboží je velmi často obchodováno po internetu, existují ale i specializované kamenné obchody, případně je součástí sortimentu obchodů zdravé výživy a v dnešní době i supermarketů.

Propagaci myšlenky fair trade zajišťují nejen mezinárodní organizace nebo jejich pobočky v jednotlivých státech, ale např. i komunitní projekty ([Férová snídaně](#) aj.). Připojit se mohou i města nebo instituce (nejblíže u nás Volyně, která se stala [Fairtradovým městem](#) a zároveň pořádá v květnu jednu z [Férových snídaní](#)). Více všeobecných informací k certifikaci Fairtrade se dočtete na oficiálním českém webu <http://www.fairtrade.cz/>. -jj-

---

Nové tarify pravděpodobně nebudou, předsedkyně ERÚ možná půjde za mříže

Hrozba nových tarifů elektřiny, se kterou přišel Energetický regulační úřad (ERÚ), je nejspíše zažehnána. Návrh, jenž měl znevýhodňovat menší odběratele elektrické energie a ty, kteří se snaží elektřinou šetřit, vyvolal velkou vlnu odporu. Těžko říci, zda bylo jeho stažení zpět reakcí právě na silnou negativní reakci veřejnosti, nebo šlo ze strany ERÚ spíše o sondu veřejného mínění. Každopádně nové tarify, o kterých jsme psali v [minulém čísle](#), v roce 2017 aplikovány nebudou. Nakolik je další působení tohoto úřadu prvoplánové pro zisky energetických gigantů a pro destabili-

zaci odvětví obnovitelných zdrojů, můžeme v současné době pouze spekulovat.

Na konci února byla předsedkyně ERÚ Alena Vitásková zatím nepravomocně odsouzena k trestu odnětí svobody na 8 a půl roku v kauze udělení licencí solárním elektrárnám (více viz [zde](#)). Ani to však nebylo dostatečným impulzem pro ukončení snah o prosazení nových tarifů. Předsedkyně ERÚ se v březnu vydává na "turné" k již staženému návrhu a v jednotlivých krajích bude diskutovat s občany. Ve spojitosti s výše popsáním se tento projekt jeví jako plýtvání veřejnými prostředky (viz [zde](#)). -jj-

Zajímavá jedle z výletu do Štáhlav

V neděli 28. února 2016 jsme při výletu ZO ČSOP Strakonice viděli v parku zámku Kozel u Štáhlav zajímavou jedli (o jedlích viz článek pana Ing. Viléma Hrdličky v [Kompostu č.3/2013](#)), která měla jehlice z obou stran sivé, krátké (7 – 15 mm), tuhé, odstávající v pravém úhlu do všech stran. Podle tohoto hlavního určovacího znaku by se mělo jednat o jedli španělskou (*Abies pinsapo*). Tento strom dorůstá do 25 - 30 m. Korunu má široce kuželovitou s vodorovně odstávajícími větvemi, přičemž větévky vyšších řádů se dělí až pravouhle. Borka je hladká, jen ve vyšším věku dole brázditá. Šišky by měly být válcovité, hnědé, 10 – 15 cm dlouhé, se širokými plodnými šupinami, semena mají světlé blanité křídlo. Tento endemit jižního Španělska roste západně od Malagy v pohoří Serrania de Ronda v nadmořské výšce 1100 – 2000 m v čistých nebo smíšených porostech. Druh byl objeven až v roce 1837, pěstuje se asi od roku 1839. V kultuře je několik kultivarů, pěstují se i kříženci s jedlí řeckou a jedlí kavkazskou. Jedle španělská vyžaduje teplejší chráněné polohy a dožívá se asi 300 let. Za pomoc s určením jedle španělské děkuji Ing. Radimu Pauličovi. **Eva Legátová**

Jedle španělská, foto -vh-

Použitá literatura:

HURYCH, V. : Okrasné dřeviny pro zahrady a parky, Květ, Praha, 1996.

VĚTVIČKA, V.: Evropské stromy, Aventinum, Praha, 1999.

LEUGNEROVÁ, G.: Jedle španělská: *Abies pinsapo*. In: *Botany* (online [zde](#)).

Večer s dokumentem – 26. díl – Žíznivý svět

Na problematiku vody už jsme v rámci seriálu Večer s dokumentem upozorňovali. V [č. 11/2014](#) jsme představili dokument Vodovoda, který se točí zejména okolo problematiky vody v plastových lahvích. Snímek, který pojednává o globálních problémech souvisejících s úbytkem nebo zhoršováním kvality zdrojů pitné vody - Žíznivý svět z roku 2012 trochu evokuje dokumentární film Home, který byl také jedním z dílů seriálu. Pokud hledáme bližší informace, zjistíme, že část snímků z Home byla v tomto skutečně použita.

Foto -jj-

Film začíná poměrně naléhavým srovnáním skutečné spotřeby vody pro výrobu běžných potravin (40 l na vypěstování jednoho salátu, 140 l na jeden šálek kávy, 185 l na jeden kilogram rajčat, 330 l na jeden bochník chleba, 960 l na jeden litr vína, 1 100 l na jeden litr mléka, 1 900 l na kilogram těstovin, 3 400 l na kilogram rýže, 15 000 l na kilogram hovězího atd.). Běžně totiž do své osobní spotřeby započítáváme vodu na pití, mytí apod., zatímco spotřeba vody pro výrobu produktů naší denní potřeby zůstává víceméně skrytá. Po tomto ryze spotřebitelském úvodu začíná dokument zkoumat globální souvislosti změn v distribuci vody v rámci větších zeměpisných komplexů. Tedy oblastí, kde se negativní zásahy člověka střetávají s globální změnou klimatu a zpětně působí velké problémy řadovým obyvatelům, a to zejména v těch nejchudších částech světa. Dostáváme se až do oblastí, kde se o vodu vedou

boje střelnými zbraněmi. Dokument odkrývá i heroické výkony dobrovolnických projektů např. na hloubení studní v afrických vesnicích nebo zlepšení hygienických návyků obyvatel brazilských slumů.

Přístup k pitné vodě je považován za prioritu i v rámci OSN. Situace mnoha obyvatel světa se v tomto ohledu lepší, vznikají však problémy nové a napětí v této oblasti bude pravděpodobně sílit.

Dokument Žíznivý svět můžete zhlédnout [zde](#). -jj-

Pozvánky - duben 2016

Ekoporadna při Šmidingerově knihovně zve:

Farmářské trhy Strakonice

Pátek 8. a 22. 4., 13 - 17 hod., 1. nádvoří strakonického hradu. Šestá sezóna farmářských trhů ve Strakonících odstartuje v pátek 8. dubna na prvním nádvoří strakonického hradu. Těšit se můžete opět na bohatou nabídku farmářských a regionálních potravin s důslednou kontrolou původu (zboží ze supermarketu u nás nekoupíte). Chybět nebudou ani řemeslné výrobky, zdravé občerstvení a prostor před ZUŠ bude opět zdarma poskytnut k prodeji drobných přebytků bez účastnického poplatku. Jarní část trhů bude pokračovat do konce června každý sudý pátek. Více informací a seznamy prodejců před každým termínem můžete sledovat na farmarsketrhy.strakonice.eu. Kontakt pro přihlašování prodejců: jan.juras@knih-st.cz nebo 721 658 244. Akci pořádá Ekoporadna při ŠK ve spolupráci s Městem Strakonice.

Výsadba stromů ve strakonických větrolamech

Neděle 10. 4., sraz ve 14 hod. u restaurace Lovecká bašta. Akce se uskuteční v rámci podpořeného projektu "Revitalizace strakonických větrolamů". Přijďte vysadit svůj vlastní strom a přispět tak k obnově těchto cenných prvků v krajině Strakonicka.

Kurz zdravého veg(etari)ánského vaření

Úterý 12. 4. - „Pokročilí“ a čtvrtek 14. 4. - „Začátečníci“. Od 18:00, cvičná kuchyňka ZŠ Povážská (Nad Školou 560). Již pátý ročník úspěšných kurzů. Probíhají opět na ZŠ Povážská 1 x měsíčně do května, hlásit se je možné na každý zvlášť. „Začátečnické“ lekce jsou určeny pro ty, kteří kurzy v minulých letech nenavštěvovali. Jednotlivé kurzy na sebe nenavazují. Přijďte rozšířit své kulinářské obzory o potraviny a pokrmy z oblasti zdravé a bezmasé kuchyně. Kurzy budou doplněny teoretickým povídáním o surovinách a postupech zajímavých nejen pro vegetariánské vaření. Hlaste se na jan.juras@knih-st.cz nebo 721 658 244. Obdobné kurzy probíhají také v Blatné, Volyni a Česticích (dubnové termíny viz [zde](#)).

Zelené otazníky - Exkurze do úpravní vody Pracejovice

Středa 27. 4., sraz v 16 hod. u ÚV v Pracejovicích. V rámci exkurze navštívíme provoz, který zásobuje pitnou vodou část města Strakonice a který prošel v nedávné době rozsáhlou rekonstrukcí. -jj-

Pobočka ŠK Za Parkem a ČSOP zvou dospělé i děti:

Výstavy

Ukázky kvetoucích rostlin na určování, pokračuje akce **Paměť strakonických stromů a Nejmilejší knihy** - v půjčovně pro děti a dospělé na pobočce Za Parkem.

„Jarní dekorace“

Pondělí 4. 4. Tvořivý podvečer s Hanou Taschnerovou. Mezi 17:00 – 19:00 hod. v půjčovně v Husově ulici č. 380 (lze přijít kdykoliv mezi 17. a 19. hodinou, třeba jen na podívání). Materiál a potřeby k předvedení budou připraveny, ale hodilo by se přinést si i vlastní (papíry různých barev, nůžky, lepidlo).

„V kraji pod sv. Vojtěchem“

Středa 6. 4. Šumavský průvodce Ing. Josef Pecka: přednáška s promítáním. Od 17:00 v promítacím sále strakonického gymnázia.

Přírodovědný výlet do Prahy

Sobota 9. 4. Sraz v 7:45 u mapy na autobusovém nádraží, v 8:00 jede linkový autobus. S místními ochranáři je domluvena exkurze s **odborným komentářem po unikátních lokalitách.** Navštívíme **Podhoří,** budeme pokračovat **do skal Kalvárie, odtud do Bohnického údolí** (odkud je blízko k au-

tobusu, takže komu bude stačit kratší cesta, může se zde odpojit), na **přírodní památku Zámky a do Čimického údolí**. Uvidíme vzácnou květenu, hezké výhledy, atd. Zpět jede více spojů.

Hraní na kantely

Neděle 10. 4. Další společné hraní na kantely (vyrobené při akcích ŠK), případně i další nástroje. Koná se **od 18:00 na pobočce Za Parkem** (v Husově ul. č. 380) ve spolupráci se spolkem Spona. **K poslechu nebo i zpěvu zveme také veřejnost.**

Přednáška o životě a práci ve Střední Asii

Úterý 19. 4. Lucie Drbohlavová (roz. Kinkorová, strakonická rodačka): „**Hedvábnou stezkou po Střední Asii a Afghánistánu**“ – vyprávění o skutečném životě lidí ve středoasijských městech i zapadlých horských vískách, o pohádkově krásných památkách, orientálních bazarech i úchvatných velehorách. Možnost zakoupit nebo nechat si podepsat nově vydanou knihu „**Hedvábnou stezkou - mozaika vůní, barev a osudů**“. Autorka ve Střední Asii dva roky pracovala a cestovala. **Od 17:00 ve společenském sále ŠK na III. hradním nádvoří.**

Přírodovědný autobusový zájezd na Rakovnícko

Neděle 24. 4. Program: **Skryje** (památník J. Barranda, nová naučná stezka), elektroskanzen a historický **mlýn ve Šlovicích, Rakovník** (muzeum atd., možnost oběda), **Pavlíkov** (galerie obrazů a grafiky J. Anderleho, autora vzpomínek „Láska za lásku“ - více např. [zde](#)). Cena 200 Kč (sleva: 150 Kč). Odjezd v 7:00 od ZŠ F. L. Čelakovského. Přihlášky a informace na hrdlickova@knih-st.cz, 380 422 720 nebo v knihovně.

Strakonické příběhy XXVIII.

Úterý 26. 4. Karel Skalický: Vylákané obilní pytle. O někdejších strakonických mlýnech a jejich mlynářích. Další vyprávění regionálního historika v rámci rozsáhlejšího strakonického cyklu, doprovázené projekcí různých dokumentů a vyobrazení. **Od 18:00 ve společenském sále ŠK na III. hradním nádvoří.**

Schůzky přírodovědného kroužku MOPíků

Sraz vždy v 16:00 před hradem u kanceláře CIAO. **1. 4.** si popovídáme o **ptačím putování z teplých krajín**, **8. 4.** vyčistíme studánku Skleněnku a zahrajeme si **kuličky**, na **15. 4.** jsme pozváni na **zahradku ke Skalickým**, **22. 4.** pojedeme autobusem do **Řepice oslatit na novém hřišti Den Země**, **29. 4.** **připomeneme jarní lidové zvyky**. Určeno pro děti všeho věku a jejich rodiče a přátele. Chodit lze i nepravidelně.

Více na www.csop-strakonice.net nebo na pobočce ŠK Za Parkem (380 422 720, hrdlickova@knih-st.cz). **-ah-**

Šmidingerova knihovna zve:

Olympionici a sportovní příležitosti města Strakonice

Výstava, ŠK, vstupní hala, **6. 4. – 2. 5.**

Jaroslav Landsinger uvádí...

Pondělí 11. 4. Filmy z archivu Muzea středního Pootaví a Strakonické televize. **Mlýny** - časosběrný dokument o rekonstrukci Hoslovického mlýna, film „Nemelem, nemelem“ – historie vodních mlýnů na Strakonicku. **ŠK, společenský sál, 17:00 hod.** Vstupné 20,- Kč.

Kurzy počítačové gramotnosti

Úterý 12. 4. Přednostně pro čtenáře ŠK. **Základy práce s internetem** (pro úplné začátečníky), **ŠK, studovna, 9:00 – 10:30 hod.** **MS Excel**, **ŠK, studovna, 13:00 - 14:30 hod.** Zájemci se musí na kurz přihlašovat osobně, proti vratné kauci 100,- Kč.

Nad jihočeskými Kořeny

Středa 13. 4. Mgr. Alois Sassmann, historik, genealog, bývalý římskokatolický duchovní na Strakonicku, autor rozhlasového pořadu Kořeny, nám přiblíží zajímavosti o historii obcí, gruntů a usedlostí na Strakonicku. V rámci AVČ. **ŠK, společenský sál, 17:00 hod.** Vstupné 40,-/pro členy AVČ 20,- Kč.

Vícehlasy

Pondělí 18. 4. V dalším z mimořádných setkání s inspirujícími osobnostmi přivítáme **Táňu Fischerovou** – herečku, spisovatelku, moderátorku a političku a **Jana Konfršta** – filosofa a autora knih s duchovním zaměřením. Hosté budou hovořit o celoživotním hledání souvislostí v současném nelehkém světě. **Nový cyklus besed ŠK. Společenský sál, 17:00 hod. Vstupné 40,-Kč.**

Beseda s Petrou Procházkovou

Čtvrtek 21. 4. Co si představit pod pojmy integrace, islám, migrace? Chápeme je správně? Na tyto otázky se pokusí odpovědět a o své zážitky a zkušenosti z cest se podělí spisovatelka, novinářka, válečná zpravodajka a humanitární pracovnice Petra Procházková. **ŠK, společenský sál, 18:00 hod.**

Tvořivá dílnička pro děti

Čtvrtek 28. 4. Tvořivá dílnička pro děti. **ŠK, oddělení pro děti, 8:00-11:00 hod.**

Beseda o přádelně

Pátek 29. 4. Ve spolupráci se z. s. Spona. **ŠK, společenský sál, 18:00 hod.**

Drobné smetí

Doplňující článek k transferu obojživelníků

Na webu ZO ČSOP Strakonice si můžete přečíst článek "**Transfer žab bez pastí – i tak se dá na mnoha místech provádět**", který shrnuje naše dosavadní zkušenosti z lokalit, kde jsme během posledních několika let vyzkoušeli přenášení žab přes silnice bez použití sběrných nádob zakopaných podél zástěn. Plný text naleznete [zde](#).

Návrh zákazu kožešinových farem míří do vlády

Skupina 50 poslanců předložila v polovině března návrh zákona, díky kterému by se kožešinové farmy v ČR mohly stát minulostí. Dlouholetá kampaň několika organizací na ochranu zvířat graduje právě nyní. Více se dozvíte [zde](#).

Předána petice o ochraně šumavské přírody

K projednávání zákona o ochraně našich národních parků, které v současné době probíhá, byla v poslanecké sněmovně předána petice s téměř 60 tisíci podpisy, kterou iniciovalo Hnutí Duha. Jejím cílem je podpora hlavního cíle NP Šumava, tedy ochranu vzácné přírody, a zároveň důsledná ochrana před tlakem developerů, těžářů i pozemkových spekulantů. Více se dozvíte [zde](#).

V Milovicích se rodí hříbata jako o závod

„Následky“ příchodu hřebce do stáda klisen divokých koní v milovické oboře na sebe nenechaly dlouho čekat. A co víc - podle nejnovějších zpráv jsou v očekávání také pratuřice a zubřice. Více o babyboomu v rezervaci se dočtete např. [zde](#). Další informace přineseme pravděpodobně v příštím čísle. -jj-

Literární okno

Dubnové zastavení

„Jaro dělá pokusy,
vystrkuje krokusy,
dřívě, než se vlády chopí,
vystrkuje periskopy.

Než se jaro osmělí
vystrkuje podběly,
ty mu asi dolů hlásíš
čerstvé zprávy o počasí.

Jaro, je to v suchu, zima už nemůže,
stoupá teplota vzduchu a míza do růže....“

... Dál by bylo zbytečné v ukázce pokračovat, protože tu písničku zná skoro každý, ať je to školák, nebo jeho babička. Je velkým uměním autora, pana **Zdeňka Svěráka**, psát pro všechny generace naráz. Totéž se dá říci o jeho spolupracovníkovi **Jaromíru Uhlířovi**, který má jako hudební skladatel úplně tu samou vlastnost. Věřím, že ve spoustě rodin si rodiče a prarodiče s dětmi jejich písně nejen používají, ale i společně zpívají – třeba právě tuhle jarní, která se hodí k práci na zahrádce nebo k vyrábění nějaké hezké dekorace na sváteční stůl. Je to poslední dobou vzácné, aby se něco tvořilo místo toho, že se to přinese hotové z obchodu, a aby se u toho pobrukovala nějaká melodie, ale určitě to úplně nevymizelo a dobří autoři na tom mají velkou zásluhu.

Foto Břetislav Kocek

Přírodovědec (ale i teolog, pedagog, filozof...) **Marek Orko Vácha** píše na začátku své nejznámější knihy „**Tančící skály**“ o tom, jak těžko bychom vysvětlovali něco o hudbě hluchému člověku, který ji nikdy neslyšel. Všechno by se mu zdálo divné – třeba tanec by se mu jevil jako bláznovské třeštění. Mohl by se dívat na noty, učit se teorii hudby, její dějiny, ale zážitek z poslechu by mu chyběl a všechno ostatní by pro něj bylo snůškou nesmyslů. Podobné je to v případě, že má někdo mluvit ke studentům dejme tomu o víře (což je právě případ pana Váchy) nebo o přírodě. Komu chybí konkrétní zkušenost, prožitek, ten zůstane jen u povrchního poznání. Filmy, naučné počítačové programy, krásné barevné atlasy druhů... to všechno je hezké, jsou to výborné „noty“, ale není nad to, vyběhnout ven, vidět opravdové podběly a krokusy a vůbec všechno, co se dá v jarní přírodě objevovat a obdivovat... **-ah-**

Zdraví a strava

Bezlepkové vaření

Druhý z minisérie bezlepkových kurzů zdravého vaření byl zaměřen na klasické recepty. Všeobecně totiž panuje ve spojení s bezlepkovou kuchyní představuje něčeho zvláštního a ochuzeného. Březnová lekce tedy měla pomoci zbourat tento mýtus a představit bezlepkový jídelníček jako atraktivní a lišící se pouze málo od toho „konvenčního“. Vytvořili jsme tříhodové menu, které opět zabrousilo do oblasti asijské kuchyně. Ta při předchozích pokusech vždy sklídila velký úspěch. Současně byly představeny další neobvyklé suroviny, které mohou být jednak bezlepkovou variantou klasických surovin, jednak vítaným zpestřením a také zdravou alternativou některých rafinovaných nebo živočišných potravin. Ukázali jsme práci s pastou miso, hojně používanou v japonské kuchyni, a univerzální použití rýžových nudlí v receptech asijského ražení - tedy rychlou úpravu např. v pánvích wok. Na závěr si mohli účastníci kurzů vyzkoušet, že i palačinky pouze z pohankové mouky chutnají výborně a nutnost použití pšeničné mouky v podobných receptech je přežitá představa dob minulých.

Foto -jj-

přijíme a vaříme asi 25 minut. Ke konci varu přidáme petržel, do hotové polévky miso pastu. Důkladně rozmícháme a dle potřeby dochutíme.

Polévka miso s amarantem

Ingredience: velká cibule, libovolná kořenová zelenina (200 g), polovina kapusty (nebo jiná podobná zelenina), amarant (250 g), bezlepková miso pasta (3 lžičce), sůl (lžička), pepř, petržel, voda (2 l), rostlinný olej

Postup přípravy: Na oleji orestujeme pokrájenou cibuli dozlatova a několik minut také na kostky pokrájenou kořenovou zeleninu. Zalijeme vroucí vodou a přisypeme amarant. Přidáme pokrájenou kapustu, osolíme, ope-

Thajské rýžové nudle „Pad Thai“

Ingredience: široké instantní rýžové nudle (250 g), cibule, kořenová zelenina (mrkev, petržel, celer), libovolná další zelenina (jarní cibulka, pórek...), houby atd., arašídový, marinovaný tofu, rostlinný olej, sůl, sójová omáčka Tamari, kurkuma

Omáčka: sójová omáčka Tamari (3 lžičce), arašídový (příp. řepkový) olej (3 lžičce), jablečný nebo vinný ocet (lžičce), rajský protlak nebo kečup (lžičce), hnědý cukr (lžička), utřený stroužek česneku

Postup přípravy: Rýžové nudle připravíme dle návodu. Rozmícháme je s omáčkou (viz výše) a smažíme na pánvi wok, případně vidličkou motáme hnízda, klademe na pečící papír a pečeme při 230 °C do lehkého zhnědnutí okrajů.

Na velké pánvi, nebo pánvi wok orestujeme na půl kolečka pokrájenou cibuli, přidáme na julienne pokrájenou kořenovou zeleninu, arašidy, na proužky pokrájené tofu a o něco déle ostatní měkčí druhy zeleniny (případně houby atd.) pokrájené na tenké proužky. Osolíme a restujeme do částečného změknutí. V závěru ochutíme kurkumou a sójovou omáčkou. Podáváme se smaženými nebo pečenými rýžovými nudlemi.

Pohankové palačinky

Ingredience: hladká pohanková mouka (šálek), rostlinné mléko - může být ochucené - např. vanilkové (1 a 1/2 šálku), 2 banány, hnědý cukr (2 lžíce), skořice (lžička), trocha soli, rostlinný olej

Postup přípravy: Banány rozmačkáme vidličkou, smícháme s moukou, rostlinným mlékem, cukrem, skořicí, solí a dobře rozmícháme. Lijeme na rozpálenou pánev s malým množstvím oleje. Přebytný tuk odsajeme ubrouskem. -jj-

Foto Andrea Sedláčková

Bezlepkové placičky s uzeným tofu

Ingredience: jáhly, brambory, uzené tofu, instantní polenta, rostlinná smetana, bezlepková sójová omáčka (Tamari), sůl, kmín, mletá uzená paprika, dýňová semena

Postup přípravy: Vařené jáhly smícháme s nastrohanými vařenými brambory a nastrohaným uzeným tofu (v poměru přibližně 3:1:1) a ochutíme sójovou omáčkou (např. Tamari), solí, kmínem, mletou uzenou paprikou (případně jiným kořením). Přidáme sypkou instantní polentu a podle potřeby trochu oleje a rostlinné smetany tak, aby se s těstem dalo pracovat. Tvarujeme placičky (lze i vyválet a vykrajovat) a zdobíme např. dýňovými semeny. Pečeme do té doby, než se placičky na povrchu zpevní. -ah-

Kompost - Strakonický měsíčník o ochraně přírody

Příspěvky v tomto čísle - Jan Juráš, Alena Hrdličková, Bohuslava Schneiderová, Eva Legátová

Grafika - Jan Juráš

Logo Kompost - Monika Březinová

Kresby - Ivana Jonová

Jazyková úprava - Alena Hrdličková

Kontakt - jan.juras@knih-st.cz, 380 422 721

Publikované články vyjadřují výhradně názory autorů

Anticopyright 2016

Ing. Jan Juráš -jj-

Ekoporadna při ŠK, Inf. centrum NO, Husova 380

Po - Čt: 7:30 - 16:00, Pá - po domluvě

tel.: 380 422 721, 721 658 244

E-mail: jan.juras@knih-st.cz

Mgr. Alena Hrdličková -ah-

Pobočka ŠK Za Parkem, Husova 380

Po a Čt: 13:00 - 18:00, St: 8:00 - 12:00 (otevírací doba půjčovny pro děti a dospělé)

tel.: 380 422 720

E-mail: alena.hrdlickova@knih-st.cz

Ing. Vilém Hrdlička -vh-

Základní organizace Českého svazu ochránců přírody Strakonice, Zámek 1

www.csop-strakonice.net

E-mail: v.hrdlicka93@gmail.com

